

**ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРИНИНГ КАМ ТАМИНЛАНГАН ОИЛАЛАР
БИЛАН ИШЛАШ ФАОЛИЯТИ ТАКОМИЛЛАШТИРИЛИШИНING АСОСИЙ
ЙЎНАЛИШЛАРИ**

Покиза Ўринбоева

Тошкент давлат транспорт университети талабаси.

Мафура Мухтархоновна Инагамова

Илмий раҳбар: Тошкент давлат транспорт университети доценти.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14551896>

Маълумки, ўзини-ўзи бошқариш ўрганларининг котиби фуқаролар йиғини ёки Коммисия баёни асосида ҳар ойнинг 1 (биринчи) кунигача кўрғон, қишлоқ, овул ёки маҳалла бўйича оилаларга моддий ёрдам тўлаш ведомостини тузади ва халқ банкининг тегишли бўлимига тақдим этилади.

Кам таъминланган оилаларга ҳар ойлик моддий ёрдамни тўлаш ведомости қатъий ҳисобда турадиган билаенк ҳисобланади ва нусха кўчириш қоғоз воситасида икки нусхада тузилади. Биринчи нусха котиб томонидан халқ банкининг тегишли бўлимига топширилади, иккинчиси фуқароларнинг ўзини-ўзи бошқариш ўрганида пул ҳужжатлари каторида алоҳида йиғма жилдда сақланади¹.

Кам таъминланган оилаларга моддий маблағ билан таъминлаш маҳаллий молия органлари томонидан, тўлов ойининг биринчи кунидан бошлаб амалга оширилади ва ойнинг 15-кунида яқунланади.

Фуқароларнинг ўзини-ўзи бошқариш органлари тўлов топшириқномаларини халқ банкининг тегишли бўлимларига маблағларнинг келиб тушишига кўра тақдим этадилар.

Аризачиларга пулларни бериш ҳар ойнинг биринчи кунидан бошлаб, ведомост бўйича, халқ банкининг махсус счётлар очилган бўлимларида амалга оширилади. Олувчи томонидан талаб қилиб олинмаган маблағлар кейинги ойда навбатдаги ёрдам пули билан бирга тўланади.

Аризачи узоқ (бир ойдан кўпроқ) вақт бўлмаган ёки вафот этган ҳолларда моддий ёрдам оиланинг балоғатга етган бошқа аъзосига тўланиши мумкин, бунда ёрдамни олиш учун мазкур ҳолатлар содир бўлган кундан бошлаб бир ойдан кечикмай мурожаат қилган бўлиши керак бўлади.

Оилага моддий ёрдам тўлаш қуйидаги ҳолларда тўхтатилади:

- моддий ёрдам тўлаш муддати тугаганда;
- ёрдам кўрсатилаётган оиланинг моддий аҳоли ўзгарганда;

¹ Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2002 йил 25 январдаги 33-сонли қарори таҳририда, ЎР ҚХТ, 2002 йил, 2-сон 22-модда

- доимий яшаш жойи ўзгарганда;

- оила аъзоларининг даромадлари тўғрисида бузиб кўрсатилган ва ишончсиз маълумотлар аниқланганда; Агар ушбу маълумотлар фуқароларнинг ўзини- ўзи бошқариш органининг моддий ёрдам тайинлаш тўғрисидаги қарорига таъсир қилиш мумкин бўлса.

Кам таъминланган оилаларга ҳар ойлик моддий ёрдам тўловига ажратилган, фуқароларнинг ўзини-ўзи бошқариш органи томонидан фойдаланилмаган мабларлар йил тугагач олиб қўйилмайди ва улар фуқаролар йиғини ёки Комиссия қарорига биноан аҳоли яшайдиган жойларни ободонлаштиришга, газлаштиришга, сув билан таъминлашга, шунингдек бошқа ижтимоий муаммоларни ҳал этишга йўналтириши мумкин².

Кам таъминланган оилаларга моддий ёрдамнинг тўғри ҳисобланишини, ўз вақтида тўланишини назорат қилиш, Қорақалпоғистон Республикаси

Вазирлар кенгашининг Раиси, вилоятлар, шаҳарлар ва туманлар ҳокимлари, шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлигининг назорат-тафтиш Бош бошқармаси ва унинг жойлардаги органлар томонидан амалга оширилади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Кам таъминланган оилаларни ижтимоий ҳимоялашни кучайтиришга оид тадбирлар тўғрисида” ги Фармонида мувофиқ жорий этилган кам таъминланган оилаларни ҳисобга олиш, уларга ҳар ойлик моддий ёрдам (бундан кейин “моддий ёрдам” деб аталади) тайинлаш ва тўлаш тартибини белгилайди. Олдинги таҳрирга қаранг.

Кам таъминланган оилаларга ҳарт ойлик моддий ёрдам тайинлаш ва унинг миқдорини белгилаш тўғрисидаги қарор фуқароларнинг ўзини-ўзи бошқариш

органлари кўрғон, қишлоқ, овул ва шаҳар маҳаллалари фуқаролари йиғинлари, йиғинни ўтказиш имкони бўлмаганда кўчалар, турар жойлар, қишлоқ, овул маҳаллалари фуқаролари вакилларининг йиғилиши ёки фуқаролар томонидан кам таъминланган оилаларга моддий ёрдам тайинлаш ва тўлаш тўғрисидаги масалаларни ҳал этиш учун вакил қилинган комиссия таркиби фуқаролар йиғини (вакиллар йиғилиши) томонидан фуқаролар йиғини ҳудудида истиқомат қилувчи энг обро-этиборли ва ҳурматга сазовор фуқаролар орасидан сайланади. Ушбу Комиссияга фуқаролар йиғинининг раиси бошчилик қилади³.

Комиссия аъзолари 2 йил муддатга, фуқаролар йиғини раиси эса унинг бутун ваколати даврига сайланади. Мазкур комиссия аъзоларининг таркиби камида 20 киши.

² Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2002 йил 25 январдаги 33- сонли қарори

³ Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2002 йил 25 январдаги 33- сонли қарори таҳририда, ЎР ҚХТ, 2002 йил, 2-сон 22-модда

Бунда комиссия таркиби, раисдан ташқари, ҳар йили 50 фоизга янгиланади.

Фуқароларнинг ўзини-ўзи бошқариш органлари кам таъминланган оилаларни аниқлашда ва уларга моддий ёрдам тайинлашда қуйидаги асосий қоидаларга амал қилишлари керак:

-ижтимоий адолатга сўзсиз қатъий риоя қилиш;

-ўрсатилаётган моддий ёрдамнинг адресли бўлишини, ҳақиқатдан муҳтож оилаларга берилишини таъминлаш;

-оилалар ва фуқаролар томонидан аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш чораларига боқимандаларча ёндашишга йўл қўймаслик;

Оила аъзоларининг, айниқса болаларнинг моддий фаровонлигини оширишда оила масъулиятини ошириш, ҳар томонлама жисмоний ва маънавий ривожланиш, билим ва касб-хунар даражасини ошириш учун уларга зарур шарт-шароитлар яратиш.

Ҳар ойлик моддий ёрдам оилага 6 (олти) ой муддатга тайинланади ва тўланади.

Ушбу муддат тугагач, агар оилада моддий аҳвол яхшиланмаган бўлса, ёрдам маҳкур низомда белгиланган янги муддатга тайинланиши мумкин.

Қуйидагилар оилаларга ҳар ойлик моддий ёрдам тўлашни маблағ билан таъминлаш манбалари ҳисобланади⁴.

Республика бюджети маблағлари, маҳаллий (вилоят, шаҳар ва туманлар) бюджет маблағлари, бюджетдан ташқари турли манбалар (жамоат ва хайрия жамғармалари, корхона ва хўжаликларнинг маблағлари, фуқароларнинг ихтиёрий хайр-эҳсонлари ва бошқалар).

Мазкур маблағлар қўрғон, қишлоқ, овул ёки маҳалла фуқаролари ўзини-ўзи бошқариш органларининг жамғарма банкининг тегишли муассасаларидаги махсус счётларига ўтказилади ва олиб қўйилмайди.

Оилага ҳар ойлик моддий ёрдам тайинлаш шартлари. Моддий ёрдам фуқароларнинг доимий яшаш жойидаги ўзини-ўзи бошқариш органларига ёки қўрғон, қишлоқ, овулларга ёзма равишда ариза билан ёрдам сўраб мурожаат қилган оилаларга, айрим ҳолларда эса фуқаролар йиғини раиси(оқсоқоли) нинг тавсиясига биноан тайинланади.

Аризага тасдиқланган шакл бўйича оила аъзоларининг даромадлари тўғрисидаги маълумотлар илова қилинади.

Бектив сабабларга қўра оиланинг биринчи навбатдаги эҳтиёжларини таъминлай олмайдиган кам даромадли оилалар ва ёлғиз фуқаролар (балоғатга етмаган болалари

⁴ Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2007 йил 30 апрелдаги 87-сонли қарори таҳририда ЎР ҚХТ, 2007 йил, 17-18-сон, 184-модда

бўлган кўп болали оилалар, боқувчиси ногирон ёки меҳнат қобилиятини қисман йўқотган суринкали касал оилалар, ишсизларнинг оилалари, ёлғиз пенсионерлар ва бошқа шта мухтож оилалар) ҳар ойлик моддий ёрдам олиш ҳуқуқига эгадирлар.

Оиланинг нафақага мухтожлигини аниқлаш учун асос сифатида оиланинг қонун ҳужжатларида белгиланган тартибга мувофиқ аниқланган ўртача ойлик жами даромади миқдори қабул қилинади.

Фуқароларнинг ўзини-ўзи бошқариш органи ҳисоб рақамидаги пул маблағлари миқдоридан ва моддий ёрдамнинг белгиланган миқдорларидан келиб чиққан ҳолда моддий ёрдам кўрсатиш учун мезонлар ва асосларни мустақил равишда белгилайди.

Бунда моддий ёрдам тайинлаш учун оиланинг бир аъзосига тўғри келадиган ўртача ойлик жами даромад миқдори жами жами даромад аниқланадиган даврда белгиланган энг кам ойлик иш ҳақининг 1,5 бараваридан кўп бўлмаслиги керак.

Оилага моддий ёрдам кўрсатиш ҳақидаги ариза ва тўланадиган ёрдамни ҳисобга олиб бориш қўрғон, қишлоқ, овул ёки маҳхала йиғини раисининг котиби томонидан юритилади.

Аризачининг моддий ёрдамга мухтожлик даражасини ва унга бериладиган ойлик моддий ёрдамнинг миқдори белгилаш учун фуқароларнинг ўзини-ўзи бошқариш органлари ҳузурида махсус комиссиялар тузилади, унинг таркибида ушбу органларнинг маслаҳатчилари, котиби, шунингдек, зарурат бўлганда туман (шаҳар) солиқ ҳамда молия органларининг маслаҳатчилари, котиби, Бандликка кўмаклашиш ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш марказларининг вакиллари киради.

Махсус комиссия ариза тушган кундан бошлаб икки ҳафта муддатга

ёрдам сўраган оиланинг моддий ва мулкӣ аҳолини текширади. Текширув натижалари 1-иловага мувофиқ шаклдаги далолатнома билан расмийлаштирилади, уни комиссиянинг барча аъзолари имзолайдилар.

Далолатномада қуйидаги маълумотлар акс эттирилади:

- Текширилаётган оиланинг таркиби, унда бирга яшовчиларнинг ҳаммаси, қариндошлиги бўлган ва бирга умумий рўзғор юритувчилар ҳисобга олинади.

- Оиланинг доимий даромад манбаига эга бўлмаган ва Бандликка кўмаклашиш ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш марказларида рўйхатга олинмаган меҳнатга қобилиятли ёшдаги аъзолари, бола икки ёшга тўлгунга қадар унга қаровчи аёллар, 18 ёшгача бўлган ўқувчилар бундан мустасно.

Хулоса қилиб айтганда, болалар нафақаси 12 ой муддатга тайинланади, бироқ оиланинг энг кичик ёхуд ягона боласи тегишлича ўн саккиз ёшга тўлган оининг охиригача тўланади.

Моддий ёрдам бола(болалар)сиз ёки барча болалари 18 ёшдан катта бўлган оилаларга ва якка-ёлғиз фуқароларга 6 ой муддатга тайинланади ва тўланади.

Агар бир оилада туғилган, фарзандликка олинган ёки васийликка қабул қилинган болалар эгизак бўлса, уларнинг бири ёши 3 ёшгача бўлган кичик бола, кейингилари мос равишда иккинчи, учинчи ёки тўртинчи ҳисобланади.

«Ягона реестр» АТ орқали кам таъминланган деб эътироф этилган оилалар (шахслар) қўшимча ҳужжатлар ва маълумотномаларни тақдим этмасдан, қонунчилик ҳужжатларида ушбу тоифадаги оилалар (шахслар)га белгиланган тартибда бепул ёки имтиёзли шартларда кўрсатиладиган ижтимоий хизматлар ва ёрдамлардан фойдаланишга ҳақлидир.

2021 йил 1 сентябрга қадар тайинланган 14 ёшгача болалари бўлган оилаларга нафақа, бола 2 ёшга тўлгунига қадар уни парвариш қилиш нафақаси ҳамда кам таъминланган оилаларга моддий ёрдамни тўлаш муддатлари тугагунига қадар, мазкур турдаги нафақалар ва моддий ёрдамнинг амалдаги миқдорлари ҳамда уларни тўлаш муддатлари сақлаб қолинади.

Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ва Иқтисодий тараққиёт ва камбағалликни қисқартириш вазирлигининг кам таъминланган оилалар ижтимоий ҳимоясини янада кучайтириш мақсадида «Ижтимоий ҳимоя ягона реестри» ахборот тизими орқали 2021 йил 1 сентябрга қадар тайинланган 14 ёшгача болалари бўлган оилаларга нафақа, бола икки ёшга тўлгунига қадар уни парвариш қилиш нафақаси ва кам таъминланган оилаларга моддий ёрдамни автоматик тарзда, кам таъминланган оилаларга моддий ёрдам кўрсатишнинг янги тартибига асосан нафақа миқдори ошиши назарда тутилган фуқаролардан қўшимча ариза ва ҳужжатлар талаб этмаган ҳолда, кам таъминланган оилаларга болалар нафақасига ўтказиш тўғрисидаги таклифлари мақулланади.